

*Лозовой В. О.
м. Харків, Україна*

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА В НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПОШУКАХ АКАДЕМІКА І. А. ЗЯЗЮНА

І. А. Зязюн – випускник філософського факультету Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, доктор філософських наук, професор, академік Національної Академії педагогічних наук України, Заслужений працівник вищої школи України, 1975 – 1990 рр. – ректор Полтавського педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, 1990 – 1992 рр. – міністр народної освіти України, 1993 – 2014 рр. – директор Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України, президент Міжнародної Макаренківської асоціації.

Наукові праці І. А. Зязюна присвячені проблемам філософії освіти, педагогіки та психології професійної освіти, естетичного виховання та ін. й, зокрема, педагогіки партнерства. Особливого значення він надавав особистості педагога, педагога-майстра. Вивчав і впроваджував досвід видатних випускників Полтавського педагогічного інституту імені В. Г. Короленка: А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського. Сповідував моральне кредо А. С. Макаренка «якомога більше вимогливості до вихованця і якомога більше поваги до нього». І. А. Зязюн демонстрував педагогіку партнерства, ще у студентські роки, працюючи в піонерських таборах під час літньої педагогічної практики.

Після закінчення (1964 р.) Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка І. А. Зязюн працював у Дніпропетровську, Києві в навчальних закладах, де на той час домінували: традиційна педагогіка (дитина – об'єкт педагогічних впливів), педагогіка запам'ятовування та авторитарна педагогіка і започатковувалась, набувала поширення педагогіка мислення, розвиваючого навчання, педагогіка створення та педагогіка партнерства. У нього весь час «не затухав протест проти нав'язування навчальними програмами, особливо з гуманітарних предметів, стереотипів, які спрямовувалися на знищення власних оцінок і переконань» [1, с. 53]. Він завжди спрямовував себе і свою педагогічну діяльність «на ставлення до студентів у такий спосіб, щоб знайти у кожного з них неповторний творчий початок і його підтримати, спрямувавши на саморозвиток» [1, с. 56]. Працюючи зі студентами, він намагався їх навчити відчуттю спокою, рівноваги, благополуччя, щастя. Вчити, як він писав, ненав'язливо, нетенденційно, мимовільно (своїми Поведінкою, Статусом, Знаннями, Людяністю, Свободою, Любов'ю, Щастям, Талантом). «Усе це у мене було в моїй педагогічній і всякій іншій роботі. Усе це у мене є для майбутнього спілкування з людьми, з моїми учнями, з моїми колегами» [1, с. 74].

Коли І. А. Зязюн прийшов до Полтавського педагогічного інституту імені В. Г. Короленка на посаду ректора, він почав впроваджувати педагогіку партнерства і спирався на «філософію серця» та ідею «сродної праці»

Г. С. Сковороди та напрацювання А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського, К. Д. Ушинського. Базовими принципами його педагогіки добра були людиноцентризм, студентоцентризм, неперервність саморозвитку особистості та ін. Він автор концепції педагогічної майстерності. У своїх напрацюваннях І. А. Зязюн доводив, що освіта в Україні повинна орієнтуватися не на потреби господарчі, а на потреби людей, враховуючи і господарчі. Головне в людині – її духовність на засадах національної культури. Тому змістом освіти мають стати ціннісна свідомість, ціннісні відношення (гуманістичні ідеали, мотиви, настанови, цілі), сприяння формуванню суб'єктності людини (дитини), здатної визначати стратегію й тактику власного життя. І одне із завдань освіти, на його думку, – боротьба з духовним примітивізмом [1, с. 304].

Як організатор вищої педагогічної освіти І. А. Зязюн сформулював 10 основних принципів організаційно-педагогічної діяльності:

«1. Найгуманніше ставлення викладачів до студентів і студентів до викладачів за вічним, золотим правилом етики (кантівський імператив).

2. Педагог як учитель – взірць моральності для студентів, приклад для наслідування у професійному самовдосконаленні.

3. Процес навчання в інституті – розвиток потреби на самонавчання, самовдосконалення.

4. Інститут – центр культури міста Полтави й області.

5. Інститут – центр гуманітарної науки Радянського Союзу з впровадження у життя гуманістичної педагогіки А. С. Макаренка і В. О. Сухомлинського.

6. Педагогіка – мистецтво його творення – індивідуальний розвиток педагогічних можливостей кожного студента (формування педагогічної майстерності – А. С. Макаренко).

7. Основа духовності – Краса і Добро («філософія серця» Г. С. Сковороди), основа наукового пошуку – істина.

8. У поєднанні Істини, Краси, Добра відбір учнівської молоді на учительську професію за «спорідненою працею» Г. С. Сковороди.

9. Основа конкурентних іспитів в інституті – творча співбесіда на виявлення педагогічної обдарованості.

10. Плекання гордості кожного викладача і студента за належність до ВНЗ, відомого у світі педагогічними талантами, постійне вболівання особистим життям і особистою творчістю за його авторитет у місті, області, в Україні, Радянському Союзі» [1, с. 107].

І. А. Зязюн впроваджував педагогіку партнерства як у навчальних закладах Дніпропетровська та Києва, де працював після закінчення Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, так і у Полтавському інституті імені В. Г. Короленка, де був тривалий час ректором, а також пропагував її основні принципи у своїх науково-методичних працях. В основі педагогіки

партнерства демонструється любов до студентів і до своєї професії, здатність до постійного морального резонансу, справедливість в оцінці знань і вчинків вихованців.

Література. 1. Зязюн І. А. Педагогіка добра : ідеали і реалії : науково-методичний посібник. – Київ, МАУП, 2000. – 312 с.

УДК 304 : 36 : 37

Моргун В. Ф.
м. Полтава, Україна

ДЕМОКРАТИЧНА ПЕДАГОГІКА АНТОНА МАКАРЕНКА У ФОРМУВАННІ ВИСОКОДУХОВНИХ ЛІДЕРІВ-УПРАВЛІНЦІВ

Якщо звернутися до кращого вітчизняного і світового досвіду демократичного управління, який із фігових листків прикриття неподобств влади повинен перетворитися на кращу профілактику псевдодемократії «олігархату» та охлократії «кухарату» [5-6], то зверхактуальними стають блискучі природні експерименти видатних освітян України – Антона Макаренка [2-5], який у своїй роботі завкола (завідуючого колонією в с. Ковалівка під Полтавою) керувався *прямою демократією рішень загальних зборів учораиних злочинців (!)*, Олександра Захаренка [4], який у Сахнівській школі (що на Черкащині) *долучив до спільної роботи у школі всіх мешканців села* (брали участь навіть ті, в кого не було дітей!), за що одну зі статей редактор журналу «Педагогіка толерантності» Я. Береговий озаглавив «Директор Сахнівки» (!), та Івана Зязюна [1; 5], який *принципи трудової демократичної педагогіки реалізував у роботі зі студентами*.

Українські опоненти Макаренка, що чіпляють на великого педагога ярлики «тоталітариста, сталініста» [4-5], не є оригінальними, адже вони переспівують безпідставну критику його російських хулителів – від Н. Крупської до Ю. Азарова. Дивно, що в часи «червоного терору», на чолі якого стояли ЦК ВКП(б), ВЧК, НКВС, за пряму демократію загальних зборів «різновікового загону колоністів» Макаренка не арештували і не знищили ще в Ковалівці під Полтавою (?!).

До речі, у ті часи спроби демократизації освіти були не поодинокі. Зокрема, попередник Макаренка, Федір Данилович Іванов, що отримав медичну освіту в Психоневрологічному інституті імені В. Бехтерева в Петербурзі, очолив у 1919 році у Трибах під Полтавою Сільськогосподарську колонію імені В. Г. Короленка. Великий демократ і письменник-гуманіст, засновник «Ліги порятунку дітей» Володимир Короленко сформулював два основних принципи діяльності колонії: по-перше, пріоритетність праці, причому праці продуктивної; по-друге, – організованість колективу як провідного чинника демократичного виховання безпритульних дітей (Ільченко, 2018, с. 81-82).

Данський освітянин Ганс Кофод, нічого не знаючи про здобутки Макаренка, паралельно у ті самі часи пропонує аналогічну систему